

Stedelijke vernieuwing niet onderschatten

Sako Musterd betoogde in het vorige nummer van TSS dat de segregatie in Nederland niet toeneemt. En de effecten van het slopen en nieuw bouwen van achterstandswijken worden volgens hem overschat. Vasco Lub plaatst daar kanttekeningen bij.

VASCO LUB

Sako Musterd noemt het ten eerste onzinnig de achterstand van een wijk gelijk te stellen aan het aantal niet-westerse migranten. Maar zo onzinnig is dat niet, want een verband is er wel degelijk.

Nederland telt zo'n 140 aandachtswijken waar sprake is van een cumulatie van fysieke en sociaaleconomische achterstanden en problemen. Een aanzienlijk deel van de bewonerspopulatie van deze wijken bestaat uit niet-westerse allochtonen. Uit cijfers van het CBS (SCP, WODC en CBS 2005) blijkt dat de werkloosheid onder niet-westerse allochtonen ruim drie keer zo hoog is als onder autochtonen, en dat het besteedbaar inkomen ruim 30 procent lager ligt. Allochtonen zijn twee keer zo vaak afhankelijk van een uitkering. De objectieve woonsituatie in concentratiewijken – wijken waar relatief veel niet-westerse allochtonen wonen – is aanzienlijk minder gunstig dan in de wittere wijken. Opvallend is dat zelfs wanneer allochtonen en autochtonen binnen buurten worden vergeleken, de allochtone bevolkingsgroepen nog steeds ongunstiger wonen dan de autochtonen. Wanneer je allochtoon bent, zit je nog niet automatisch in een achterstandspositie (zo groeit de middenklasse binnen diverse niet-westerse bevolkingscategorieën), maar een verband tussen het aandeel allochtonen en de omvang van de achterstand is dus niet zo onzinnig als Musterd voorstelt.

Beperkte index

De tweede kanttekening heeft te maken met de vraag hoe het met de segregatie staat. Musterd gebruikt hiervoor de segregatie-index. Dat is een relatieve maat: als het aandeel van een bepaalde bevolkingsgroep in een stad bijvoorbeeld 30 procent is, dan geldt een percentage van 35 procent van dezelfde bevolkingsgroep in een bepaalde wijk als weinig gesegregeerd.

Op basis van deze meeteenheid zijn de segregatieniveaus van diverse categorieën niet-westerse groepen stabiel of dalend. De stelling van Musterd dat daarmee ook de ruimtelijke verwijdering tussen etnische groepen in Nederland niet toeneemt is discutabel, want de segregatie-index zegt niets over de verkleuring die plaatsvindt in de grote stadsbuurten (SCP, WODC en CBS 2005). Een voorbeeld: gemeten naar de index nam de segregatie van allochtonen in Utrecht en Amsterdam tussen 1998 en 2004 toe, terwijl die voor Rotterdam afnam. Toch zijn alle drie steden over de genoemde periode verder verkleurd. De verklaring ligt in het feit dat de groei van het aandeel allochtonen in Utrecht en Amsterdam vooral plaatsvond in buurten waar al relatief veel allochtonen woonden. De verschillen in het aandeel allochtonen tussen buurten namen daardoor toe en dus ook de segregatie. In Rotterdam vond de groei eveneens plaats in buurten die al sterk waren geconcentreerd maar óók

in de buurten die dat nog niet waren. Allochtonen raakten hierdoor *relatief* meer verspreid over de stad, waardoor hun waarde in de segregatie-index dus daalde. De verkleuring van Rotterdam als geheel en de concentratie van allochtonen in Rotterdamse buurten nam echter toe.

In de hele Randstad nam bovendien tussen 1999 en 2004 in honderden buurten de concentratie van niet-westerse allochtonen toe. In heel Nederland zijn er op dit moment 456 buurten met meer dan 25 procent niet-westerse allochtonen. Wie de verdeling van etnische groepen over de stad loslaat en breder kijkt, constateert dat het overgrote deel van de niet-westerse allochtonen in de Randstad woont, en dan met name in de vier grote steden. Hier neemt de concentratie dus toe. Wie zich blindstaart op de indexen van Musterd, blijft verstoken van dit inzicht.

Armoedecultuur

Het ruimtelijk uiteengroeien van bevolkingsgroepen – in samenhang met reeds bestaande culturele vervreemding – kan de sociale en culturele afstanden versterken en verduurzamen (Massey en Denton 1993; Scheffer 2005). Er bestaat een reëel gevaar dat door de geïsoleerde positie van concentratiewijken de sociaaleconomische achterstand binnen deze wijken wordt bestendig, met het risico dat deze wijken een 'eigen sfeer' ontwikkelen. Deze redenering vindt zijn oorsprong in het werk van de Amerikaanse socioloog Lewis, die aantoonde dat langdurige ruimtelijke concentratie van sociaaleconomisch achtergestelde bevolkingsgroepen kan leiden tot een *culture of poverty*: een zichzelf bestendigend cultuurpatroon, gevoed door armoede en uitzichtloosheid. Een

FOTO: LIESBETH SLUITER

Wie zich blindstaart op de indexen van Musterd, blijft verstoken van het inzicht dat de segregatie toeneemt

armoedecultuur kan zich op verschillende manieren manifesteren. In West-Europa – en dus ook in Nederland – lijkt de discussie zich vooral toe te spitsen op de concentratie van kansarme islamitische bevolkingsgroepen. Tibi (2002) spreekt van parallelle samenlevingen waarbij islamitische migrantenpopulaties zich terugtrekken in

Herstructurering is een mogelijkheid om de bevolking van deze wijken te differentiëren

eigen getto's en in culturele zin vervreemden van de rest van de maatschappij. De situatie in de Franse banlieus voldoet nog het meest aan dit beeld.

Sinds de rellen in Frankrijk – en in mindere mate in Groot-Brittannië – rijst de vraag of dergelijke gebeurtenissen ook in Nederland denkbaar zijn. Hoewel de schaal van de banlieus niet in verhouding staat tot die van Nederlandse concentratiebuurten, zijn escalaties ook in ons land niet denkbeeldig. De toename van het aantal concentratiebuurten kan dat verder in de hand werken. Sinds het einde van de jaren negentig vonden er al geregeld relletjes plaats in Amsterdamse concentratiewijken waarbij naar verhouding vaak jongeren van Marokkaanse afkomst betrokken waren. Ook de recente gebeurtenissen in de Utrechtse wijk Ondiep kunnen een voorbode zijn van meer onrust.

Sociaal én fysiek

Waar moeten we de oplossingen zoeken? In de eerste plaats moet de noodzaak van stedelijke vernieuwing niet worden onderschat, zoals Musterd lijkt te doen. De achterblijvende kwaliteit van de stedelijke woningvoorraad is een van de belangrijkste oorzaken van achterstand in de grote steden (RPB 2006). Juist in concentratiebuurten ontbreekt het aan een kwalitatief woningaanbod en zonder herstructurering zouden deze buurten aan hun lot worden overgelaten. Herstructurering is bovendien een mogelijkheid om de bevolking van deze wijken te differentiëren. Een van de doelgroepen daarbij is de niet-westerse allochtone middenklasse (zie ook het artikel op pagina 16).

Maar met fysieke ingrepen alleen komen we er niet. Musterd betoogt terecht dat de structurele integratie (het wegwerken van sociaaleconomische achterstand) van allochtonen vooral via werk en onderwijs dient plaats te vinden. In concentratiebuurten moet evenwel worden ingezet op een combinatie van sociale en fysieke maat-

regelen. De sociale infrastructuur kan een belangrijke rol spelen in de contactlegging tussen groepen en zodoende zorgen voor insluiting van kansarme bevolkingscategorieën. Voorts kan de zelfredzaamheid van bewoners worden bevorderd door in te zetten op samenlevingsopbouwprojecten in de kwetsbare gebieden. Om verdere sociaaleconomische achterstand en culturele vervreemding te voorkomen, is dan ook een combinatie van fysieke en sociale investeringen in concentratiegebieden noodzakelijk.

Vasco Lub is werkzaam bij de afdeling Leefbaarheid en Sociale Samenhang van MOVISIE.

Literatuur

- Lewis, Oscar, *The culture of poverty*. Gmelch, G. en W. Zerner (eds.), *Urban life*. Waveland Press, 1996 (1966)
- Massey, D. en N. Denton, *American apartheid. Segregation and the making of the underclass*. Cambridge: Harvard University Press, 1993
- Musterd, S., *Segregation and integration. A contested relationship*. *Journal of ethnic and migration studies*, vol. 29, nr. 4, p. 623-639, 2003
- RPB, *Toekomstverkenning grote stedenbeleid: een beschouwing*. Den Haag: RPB, 2006
- Scheffer, P., *De vermindering voorbij. Acht stellingen over segregatie en integratie*. Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), *Eenheid, verscheidenheid en binding. Over concentratie en integratie van minderheden in Nederland*. Den Haag: Sdu, 2005
- SCP, WODC en CBS, *Jaarrapport integratie 2005*. Den Haag, 2005
- Tibi, B., *Islamitische Zuwanderung. Die gescheiterte Integration*. Stuttgart: DVA, 2002